

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 11ης Δεκεμβρίου 2012*

«Παράβαση κράτους μέλους — Κρατικές ενισχύσεις — Απόφαση του Δικαστηρίου με την οποία διαπιστώθηκε παράβαση — Ένσταση απαραδέκτου — Άρθρα 228, παράγραφος 2, ΕΚ και 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ — Μη εκτέλεση — Χρηματικές κυρώσεις»

Στην υπόθεση C-610/10,

με αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ λόγω παραβάσεως, που ασκήθηκε στις 22 Δεκεμβρίου 2010,

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους B. Stromsky και C. Urraca Caviedes, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Βασιλείου της Ισπανίας, εκπροσωπούμενου από την N. Díaz Abad,

καθού,

υποστηριζόμενου από την

Τσεχική Δημοκρατία, εκπροσωπούμενη από τον M. Smolek, τον D. Hadroušek και την J. Očková,

παρεμβαίνουσα,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους B. Σκουρή, Πρόεδρο, K. Lenaerts, αντιπρόεδρο, A. Tizzano, M. Ilešič, T. von Danwitz και J. Malenovský, προέδρους τμήματος, U. Løhmus, E. Levits, A. Ó Caoimh, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (εισηγητή), C. Toader και J.-J. Kasel, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mazák

γραμματέας: M. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 12ης Ιουνίου 2012,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2012,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με την προσφυγή της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:
  - να διαπιστώσει ότι το Βασίλειο της Ισπανίας, μη λαμβάνοντας τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της απόφασης του Δικαστηρίου της 2ας Ιουλίου 2002, C-499/99, Επιτροπή κατά Ισπανίας (Συλλογή 2002, σ. I-6031), περί ανακτήσεως των ενισχύσεων οι οποίες, κατά την απόφαση 91/1/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 20ής Δεκεμβρίου 1989, σχετικά με τις ενισχύσεις που η κεντρική κυβέρνηση και ορισμένες αυτόνομες κυβερνήσεις της Ισπανίας έχουν χορηγήσει στη Magefesa, παραγωγό οικιακών ειδών ανοξειδωτού χάλυβα και μικρών ηλεκτρικών συσκευών (ΕΕ L 5, σ. 18), κρίθηκαν παράνομες και ασύμβατες προς την κοινή αγορά, παρέβη τις υποχρεώσεις τις οποίες υπέχει από την ανωτέρω απόφαση της Επιτροπής και από το άρθρο 260, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ·
  - να υποχρεώσει το Βασίλειο της Ισπανίας να καταβάλλει στην Επιτροπή χρηματική ποινή ύψους 131 136 ευρώ για κάθε ημέρα καθυστέρησης κατά την εκτέλεση της προαναφερθείσας απόφασης Επιτροπή κατά Ισπανίας, από την ημερομηνία δημοσίευσής της απόφασης στην υπό κρίση υπόθεση και μέχρις ότου εκτελεστεί η εν λόγω απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας·
  - να υποχρεώσει το Βασίλειο της Ισπανίας να καταβάλει στην Επιτροπή το κατ' αποκοπή ποσό το οποίο θα προκύψει από τον πολλαπλασιασμό του ημερήσιου ποσού των 14 343 ευρώ με τον αριθμό των ημερών που θα έχουν παρέλθει, χωρίς να έχει τερματιστεί η παράβαση, από την ημερομηνία δημοσίευσής της προαναφερθείσας απόφασης Επιτροπή κατά Ισπανίας μέχρι την ημερομηνία δημοσίευσής της απόφασης στην υπό κρίση υπόθεση ή μέχρι την ημερομηνία κατά την οποία το εν λόγω κράτος μέλος θα θέσει τέρμα στην παράβαση, και
  - να καταδικάσει το Βασίλειο της Ισπανίας στα δικαστικά έξοδα.

I – Ιστορικό της διαφοράς

- 2 Στις 20 Δεκεμβρίου 1989 η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 91/1, με την οποία κήρυξε παράνομες και ασύμβατες προς την κοινή αγορά τις ενισχύσεις που χορήγησαν η κεντρική ισπανική κυβέρνηση και πλείονες αυτόνομες περιφερειακές κυβερνήσεις στις επιχειρήσεις του ομίλου Magefesa, υπό τη μορφή εγγυήσεων δανείου, δανείου με όρους διαφορετικούς από τους ισχύοντες στην αγορά, μη επιστρεπτέων ενισχύσεων, καθώς και επιδοτήσεως επιτοκίου.
- 3 Ο όμιλος Magefesa αποτελείται, καθόσον αφορά την υπό κρίση υπόθεση, από τέσσερις βιομηχανίες παραγωγής οικιακών ειδών, ήτοι την Industrias Domésticas SA (στο εξής: Indosa), την Cubertera del Norte SA (στο εξής: Cunosa) τη Manufacturas Gur SA (στο εξής: GURSA) και τη Manufacturas Inoxidables Gibraltar SA (στο εξής: MIGSA).
- 4 Οι ενισχύσεις οι οποίες κρίθηκαν, με την απόφαση 91/1, παράνομες και ασύμβατες προς την κοινή αγορά κατανέμονται, όσον αφορά τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από την Αυτόνομη Κοινότητα της Χώρας των Βάσκων, ως εξής:
  - εγγύηση δανείου ύψους 300 εκατομμυρίων ισπανικών πεσετών (ESP), παρασχεθείσα απευθείας στην Indosa·

- εγγύηση δανείου ύψους 672 εκατομμυρίων ESP, η οποία παρασχέθηκε στη Fiducias de la cocina y derivados SA, εταιρία διαχείρισεως συσταθείσα στη Χώρα των Βάσκων με σκοπό τη χορήγηση των εν λόγω ενισχύσεων στις επιχειρήσεις του ομίλου Magefesa, και
  - επιδότηση επιτοκίου ύψους 9 εκατομμυρίων ESP.
- 5 Με την ίδια απόφαση, οι ισπανικές αρχές κλήθηκαν, μεταξύ άλλων, να ανακαλέσουν τις εγγυήσεις δανείων, να μετατρέψουν το χαμηλότοκο δάνειο σε συνήθη πίστωση και να ανακτήσουν τις μη επιστρεπτές ενισχύσεις.

II – Η απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας

- 6 Στις 22 Δεκεμβρίου 1999 η Επιτροπή άσκησε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 88, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ, προσφυγή λόγω παραβάσεως κατά του Βασιλείου της Ισπανίας, με αίτημα να διαπιστωθεί ότι το τελευταίο δεν έλαβε εμπροθέσμως τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να συμμορφωθεί προς την απόφαση 91/1.
- 7 Με την προαναφερθείσα απόφασή του Επιτροπή κατά Ισπανίας, το Δικαστήριο έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι το Βασίλειο της Ισπανίας παρέβη την υποχρέωσή του να λάβει τα αναγκαία μέτρα για τη συμμόρφωσή του προς την εν λόγω απόφαση, στο μέτρο που με αυτήν κηρύχθηκαν παράνομες και ασύμβατες προς την κοινή αγορά οι ενισχύσεις οι οποίες χορηγήθηκαν στις Indosa, GURSA, MIGSA και Cunosa.

III – Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

- 8 Μετά την προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας, η Επιτροπή και το Βασίλειο της Ισπανίας αντάλλαξαν ογκώδη αλληλογραφία σχετικά με την εκτέλεση της αποφάσεως αυτής.
- 9 Από τη δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο προκύπτει ότι η Indosa, μολονότι κηρύχθηκε σε πτώχευση στις 19 Απριλίου 1994, συνέχισε να ασκεί τις δραστηριότητές της.
- 10 Σε απάντηση προς τις από 25 Μαρτίου 2004, 27 Ιουλίου 2004 και 31 Ιανουαρίου 2005 αιτήσεις της Επιτροπής για παροχή πληροφοριών, οι ισπανικές αρχές διευκρίνισαν, με έγγραφο της 31ης Μαρτίου 2005, ότι η συμφωνία εκκαθαρίσεως της Indosa είχε εγκριθεί στις 29 Σεπτεμβρίου 2004, ότι η απόφαση περί εγκρίσεως της ως άνω συμφωνίας είχε προσβληθεί με ένδικο μέσο το οποίο, ωστόσο, δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα και ότι, επομένως, μπορούσε να ξεκινήσει η διαδικασία ρευστοποιήσεως των στοιχείων του ενεργητικού της Indosa.
- 11 Με επιστολές της 5ης Ιουλίου 2005 και της 16ης Δεκεμβρίου 2005, η Επιτροπή τόνισε ότι, τρία έτη μετά την έκδοση της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας, η Indosa συνέχιζε τις δραστηριότητές της, η διαδικασία ρευστοποιήσεως των στοιχείων του ενεργητικού της δεν είχε ακόμη κινηθεί και η παράνομη ενίσχυση δεν είχε ανακτηθεί. Επιπλέον, το θεσμικό όργανο ζήτησε να τερματιστούν οι δραστηριότητες της Indosa και να ολοκληρωθεί η ρευστοποίηση των στοιχείων του ενεργητικού της το αργότερο μέχρι τις 25 Ιανουαρίου 2006.
- 12 Στη διάρκεια και πάλι του έτους 2006, η Επιτροπή έκρινε ότι η απόφαση 91/1 είχε εκτελεστεί ως προς τις GURSA, MIGSA και Cunosa, δεδομένου ότι αυτές είχαν παύσει τις δραστηριότητές τους και τα στοιχεία του ενεργητικού τους είχαν πωληθεί σε τιμές της αγοράς.
- 13 Με επιστολή της 30ής Μαΐου 2006, το Βασίλειο της Ισπανίας ενημέρωσε την Επιτροπή ότι η συμφωνία εκκαθαρίσεως της Indosa είχε καταστεί οριστική στις 2 Μαΐου 2006.

- 14 Εντούτοις, η Επιτροπή ισχυρίστηκε με μια σειρά εγγράφων τα οποία απέστειλε, μεταξύ άλλων, στις 18 Οκτωβρίου 2006, στις 27 Ιανουαρίου 2007 και στις 26 Σεπτεμβρίου 2008 ότι, στην πραγματικότητα, η Indosa δεν είχε παύσει να ασκεί δραστηριότητες και ότι τα στοιχεία του ενεργητικού της δεν είχαν εκπονηθεί. Συγκεκριμένα, από τις πληροφορίες που είχε παράσχει το Βασίλειο της Ισπανίας προέκυπτε ότι η Indosa συνέχιζε να ασκεί τις δραστηριότητές της μέσω της κατά 100% θυγατρικής της εταιρίας Compañía de Menaje Doméstico SL (στο εξής: CMD) που είχε ιδρυθεί από τον σύνδικο πτωχεύσεως της Indosa με σκοπό να διατεθεί η παραγωγή της επιχειρήσεως στην αγορά και στην οποία μεταβιβάστηκαν όλα τα στοιχεία του ενεργητικού της τελευταίας, καθώς και το προσωπικό της. Εκτιμώντας ότι τα στοιχεία του ενεργητικού της Indosa δεν είχαν μεταβιβαστεί με ανοικτή και διαφανή διαδικασία, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η CMD συνέχιζε την επιδοτούμενη δραστηριότητα και ότι, επομένως, για να θεωρηθεί ότι η απόφαση 91/1 όντως εκτελέστηκε, έπρεπε οι ασύμβατες προς την κοινή αγορά ενισχύσεις να ανακτηθούν από τη CMD.
- 15 Το Βασίλειο της Ισπανίας απάντησε διαβιβάζοντας στην Επιτροπή σε διάφορες ημερομηνίες, όπως στις 8 Οκτωβρίου 2008 και στις 13 Νοεμβρίου 2008, καθώς επίσης στις 24 Ιουλίου 2009 και στις 25 Αυγούστου 2009, πλείονα έγγραφα από τα οποία προκύπτει ότι η CMD είχε κηρυχθεί σε πτώχευση στις 30 Ιουνίου 2008 και ότι οι σύνδικοι πτωχεύσεως είχαν υποβάλει αίτημα συλλογικής καταγγελίας των συμβάσεων εργασίας του συνόλου του προσωπικού της, που έγινε δεκτό από το αρμόδιο εθνικό δικαστήριο.
- 16 Με επιστολές της 18ης Αυγούστου 2009, της 7ης Σεπτεμβρίου 2009 και της 21ης Σεπτεμβρίου 2009, η Επιτροπή ζήτησε να της κοινοποιηθεί λεπτομερές χρονοδιάγραμμα σχετικά με την ακριβή ημερομηνία πάυσεως των δραστηριοτήτων της CMD, καθώς και περισσότερες πληροφορίες όσον αφορά τη ρευστοποίηση των στοιχείων ενεργητικού της, περιλαμβανομένων αποδείξεων ότι τα εν λόγω στοιχεία είχαν εκπονηθεί υπό τους όρους της αγοράς. Το ως άνω όργανο κάλεσε επιπλέον την CMD να προσκομίσει στοιχεία τα οποία να αποδεικνύουν ότι οι ενισχύσεις που κρίθηκαν ασύμβατες προς την κοινή αγορά είχαν εγγραφεί στο παθητικό της CMD ως πτωχευτικές απαιτήσεις.
- 17 Με έγγραφα της 21ης Σεπτεμβρίου 2009, της 13ης Οκτωβρίου 2009 και της 21ης Οκτωβρίου 2009, το Βασίλειο της Ισπανίας απάντησε κατ' ουσίαν ότι η CMD είχε παύσει τις δραστηριότητές της στις 30 Ιουλίου 2009, χωρίς ωστόσο να διαβιβάσει στην Επιτροπή το λεπτομερές χρονοδιάγραμμα που είχε ζητήσει.
- 18 Στις 3 Σεπτεμβρίου 2009 πρώην υπάλληλοι της CMD ίδρυσαν, υπό την επωνυμία Euskomenaje 1870 SLL (στο εξής: Euskomenaje), μια εταιρία περιορισμένης ευθύνης της οποίας τα εταιρικά μερίδια ανήκαν στους εργαζομένους της και η δραστηριότητα συνίστατο στην παραγωγή και την εμπορία κουζινικών σκευών και μικρών ηλεκτρικών συσκευών.
- 19 Μετά την ίδρυση της εταιρίας αυτής, οι σύνδικοι πτωχεύσεως της CMD επέτρεψαν την προσωρινή μεταβίβαση των στοιχείων του ενεργητικού της τελευταίας στην Euskomenaje μέχρι την περάτωση της διαδικασίας εκκαθαρίσεως της CMD.
- 20 Στις 23 Νοεμβρίου 2009 η Επιτροπή απέστειλε στο Βασίλειο της Ισπανίας, δυνάμει του άρθρου 228, παράγραφος 2, ΕΚ έγγραφο οχλήσεως. Στο ίδιο έγγραφο η Επιτροπή δήλωνε ότι επιφυλασσόταν του δικαιώματός της να εκδώσει, σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη, αιτιολογημένη γνώμη, αφότου το οικείο κράτος μέλος θα υπέβαλλε τις παρατηρήσεις του ή σε περίπτωση που δεν θα της κοινοποιούνταν παρατηρήσεις.
- 21 Στις 26 Ιανουαρίου 2010 το Βασίλειο της Ισπανίας απάντησε στο έγγραφο οχλήσεως επισημαίνοντας ότι η Indosa και η CMD βρισκόνταν σε στάδιο εκκαθαρίσεως και είχαν παύσει τις δραστηριότητές τους.

- 22 Στις 22 Μαρτίου 2010 η Επιτροπή απέστειλε συμπληρωματικό έγγραφο οχλήσεως, καλώντας το Βασίλειο της Ισπανίας, σύμφωνα με το άρθρο 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, να υποβάλει τις παρατηρήσεις του εντός δύο μηνών από της παραλαβής του εγγράφου αυτού. Στο έγγραφο αυτό η Επιτροπή διευκρίνισε ότι διατηρούσε το δικαίωμά της να ασκήσει προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου κατ' εφαρμογήν της ίδιας διατάξεως, αφότου το οικείο κράτος μέλος θα υπέβαλλε τις παρατηρήσεις του ή σε περίπτωση που δεν θα της κοινοποιούνταν παρατηρήσεις.
- 23 Στις επιστολές της 2ας Ιουνίου 2010 και της 9ης Ιουνίου 2010 το Βασίλειο της Ισπανίας εξέθεσε τις ενέργειες που έγιναν προς εκτέλεση της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας. Σημείωσε, μεταξύ άλλων, ότι η Αυτόνομη Κοινότητα της Χώρας των Βάσκων δεν καταλεγόταν μεταξύ των πιστωτών της CMD για τις ενισχύσεις που είχαν κηρυχθεί παράνομες και ασύμβατες προς την κοινή αγορά με την απόφαση 91/1, αλλά ότι επρόκειτο να μετάσχει στην πτωχευτική διαδικασία της εταιρίας αυτής ζητώντας να εγγραφεί η σχετική με την επιστροφή των εν λόγω ενισχύσεων απαίτηση στον πίνακα κατατάξεως των πιστωτών [στο εξής: πίνακας κατατάξεως]. Στις 10 Ιουνίου 2010 υποβλήθηκε από την ως άνω Αυτόνομη Κοινότητα αναγγελία απαιτήσεως για το ποσό των 16 828,34 ευρώ. Στη συνέχεια βέβαια η τελευταία διόρθωσε επανειλημμένως τη συγκεκριμένη αναγγελία ως προς το ποσό της οικείας απαιτήσεως, το οποίο ανέρχεται, σύμφωνα με την τελευταία αναγγελία της 7ης Δεκεμβρίου 2011, σε 22 683 745 ευρώ.
- 24 Με έγγραφο της 7ης Ιουλίου 2010, το Βασίλειο της Ισπανίας γνωστοποίησε στην Επιτροπή το σχέδιο που είχε εκπονηθεί για την εκκαθάριση της CMD, καθώς και τη διάταξη του αρμόδιου εθνικού δικαστηρίου της 22ας Ιουνίου 2010, με την οποία εγκρίθηκε το εν λόγω σχέδιο. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι οι επίμαχες παράνομες ενισχύσεις δεν περιλαμβάνονται στις αναγγελθείσες απαιτήσεις. Το ως άνω σχέδιο προέβλεπε εξάλλου ότι το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού της CMD έπρεπε να πωληθούν στους πιστωτές της, ήτοι κατά βάση στους μισθωτούς της CMD, κατόπιν μερικού συμψηφισμού των απαιτήσεών τους, αν δεν υποβαλλόταν κάποια καλύτερη προσφορά εντός δεκαπενθήμερου από την ημερομηνία δημοσίευσής του σχεδίου αυτού.
- 25 Η Επιτροπή, κρίνοντας ότι οι εξηγήσεις του Βασιλείου της Ισπανίας δεν ήσαν πειστικές, άσκησε την υπό κρίση προσφυγή.
- 26 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 13ης Μαΐου 2011, επιτράπηκε στην Τσεχική Δημοκρατία να παρέμβει υπέρ του Βασιλείου της Ισπανίας.

IV – Εξελίξεις κατόπιν της ασκήσεως της προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου

- 27 Με διάταξη της 12ης Ιανουαρίου 2011, το Juzgado de lo Mercantil nº 2 de Bilbao (Ισπανία) διέταξε την παύση της δραστηριότητας της CMD και το κλείσιμο των εγκαταστάσεών της.
- 28 Στις 3 Μαρτίου 2011 η Αυτόνομη Κοινότητα της Χώρας των Βάσκων υπέβαλε ενώπιον του ίδιου αυτού δικαστηρίου αίτημα να τεθεί τέρμα στη δραστηριότητα που ασκούσε η Euskomenaje στις εγκαταστάσεις της CMD.
- 29 Στις 10 Μαρτίου 2011 η ως άνω Αυτόνομη Κοινότητα άσκησε έφεση κατά της διατάξεως της 22ας Ιουνίου 2010 περί εγκρίσεως του σχεδίου εκκαθαρίσεως της CMD.
- 30 Στις 16 Ιανουαρίου 2012 η Audiencia Provincial de Bizkaia (Ισπανία) εξαφάνισε την εν λόγω διάταξη και διέταξε να προχωρήσει η ρευστοποίηση των στοιχείων του ενεργητικού της CMD υπό όρους ελεύθερου, διαφανούς και ανοικτού προς τους τρίτους ανταγωνισμού.
- 31 Με διάταξη που εξέδωσε το Juzgado de lo Mercantil nº 2 de Bilbao στις 4 Απριλίου 2012, ενεγράφη στο παθητικό της CMD μια πίστωση ύψους 22 683 745 ευρώ υπέρ της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων.

V – Επί του παραδεκτού

A– Επιχειρήματα των διαδίκων

- 32 Υποστηριζόμενο από την Τσεχική Δημοκρατία, το Βασίλειο της Ισπανίας αμφισβητεί το παραδεκτό της υπό κρίση προσφυγής για τον λόγο ότι η Επιτροπή παρέλειψε να του απευθύνει αιτιολογημένη γνώμη βάσει του άρθρου 228, παράγραφος 2, ΕΚ, ενώ η διάταξη αυτή είχε εφαρμογή εν προκειμένω, δεδομένου ότι η διαδικασία κινήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2009, δηλαδή πριν την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας. Η εν λόγω διάταξη προέβλεπε ότι δεν αρκούσε να αποστέλλεται στο οικείο κράτος μέλος έγγραφο οχλήσεως, αλλά έπρεπε να του κοινοποιείται και αιτιολογημένη γνώμη.
- 33 Το Βασίλειο της Ισπανίας ισχυρίζεται ότι, στο μέτρο που το άρθρο 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ θα μπορούσε να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι καταργεί ένα στάδιο της διαδικασίας εκδόσεως αιτιολογημένης γνώμης, η αναδρομική εφαρμογή της διατάξεως αυτής σε διαδικασία κινήσιμα πριν την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας θα αντέβαινε στις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της μη αναδρομικότητας των κανόνων δικαίου οι οποίοι προβλέπουν αυστηρότερες κυρώσεις, καθώς και στην αρχή «ουδέν έγκλημα, ουδεμία ποινή χωρίς νόμο».
- 34 Επιπλέον, από τη σκέψη 42 της αποφάσεως της 4ης Ιουλίου 2000, C-387/97, Επιτροπή κατά Ελλάδας (Συλλογή 2000, σ. I-5047), προκύπτει ότι οι κανόνες που περιέχει μια νέα διάταξη Συνθήκης τυγχάνουν εφαρμογής μόνον αν όλα τα στάδια της διαδικασίας η οποία προηγείται της ασκήσεως της σχετικής προσφυγής έχουν λάβει χώρα μετά την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης αυτής.
- 35 Εξάλλου, κατά το Βασίλειο της Ισπανίας, το πρωτόκολλο αριθ. 36 για τις μεταβατικές διατάξεις, που έχει προσαρτηθεί στη Συνθήκη ΛΕΕ, ουδεμία διάταξη περιέχει η οποία να επιτρέπει την εφαρμογή του άρθρου 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ σε διαδικασία κινήσιμα πριν την έναρξη ισχύος της εν λόγω Συνθήκης.
- 36 Επικουρικώς, το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει ότι το άρθρο 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ δεν πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι το στάδιο της εκδόσεως αιτιολογημένης γνώμης καταργήθηκε από τη φάση της διαδικασίας που προηγείται της ασκήσεως προσφυγής λόγω παραβάσεως. Η ερμηνεία αυτή θα συνεπαγόταν αποδυνάμωση των διαδικαστικών εγγυήσεων και των δικαιωμάτων άμυνας του οικείου κράτους μέλους.
- 37 Επικουρικότερα, το Βασίλειο της Ισπανίας προβάλλει το επιχείρημα ότι η έκδοση αιτιολογημένης γνώμης στο πλαίσιο της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ επιβάλλεται από το άρθρο 288, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, κατά το οποίο τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκδίδουν, προς άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, κανονισμούς, οδηγίες, αποφάσεις, συστάσεις και γνώμες.
- 38 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη της ενστάσεως απαραδέκτου την οποία προέβαλε το Βασίλειο της Ισπανίας.

B– Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 39 Πριν την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας, η διαδικασία λόγω παραβάσεως που συνίσταται στη μη εκτέλεση αποφάσεως του Δικαστηρίου με την οποία είχε διαπιστωθεί παραβίαση του δικαίου της Ένωσης από κράτος μέλος διεπόταν από το άρθρο 228, παράγραφος 2, ΕΚ.
- 40 Κατά τη διάταξη αυτή, όταν το Δικαστήριο διαπίστωνε ότι κράτος μέλος παρέβη μία από τις υποχρεώσεις που υπείχε από τη Συνθήκη ΕΚ και, στη συνέχεια, η Επιτροπή έκρινε ότι το ίδιο κράτος μέλος δεν έλαβε τα μέτρα που συνεπαγόταν η εκτέλεση της αποφάσεως του Δικαστηρίου με την οποία είχε διαπιστωθεί η ως άνω παράβαση, η Επιτροπή εξέδιδε, αφού παρείχε στο οικείο κράτος

μέλος τη δυνατότητα να διατυπώσει τις παρατηρήσεις του, αιτιολογημένη γνώμη, διευκρινίζοντας τα σημεία ως προς τα οποία το συγκεκριμένο κράτος μέλος δεν είχε συμμορφωθεί με την απόφαση του Δικαστηρίου.

- 41 Επομένως, η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία, όπως προβλεπόταν στο άρθρο 228, παράγραφος 2, ΕΚ, περιελάμβανε δύο διαδοχικά στάδια, ήτοι την όχληση του οικείου κράτους μέλους και την έκδοση αιτιολογημένης γνώμης με αποδέκτη το κράτος μέλος αυτό.
- 42 Κατόπιν της ενάρξεως της ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας, το άρθρο 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ ορίζει ότι η Επιτροπή, εφόσον κρίνει ότι το οικείο κράτος μέλος δεν έχει λάβει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση αποφάσεως του Δικαστηρίου με την οποία διαπιστώθηκε παράβαση, μπορεί να ασκήσει προσφυγή ενώπιον του τελευταίου, αφού προηγουμένως δώσει στο εν λόγω κράτος μέλος τη δυνατότητα να διατυπώσει τις παρατηρήσεις του.
- 43 Όπως λοιπόν προκύπτει από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, η διάταξη αυτή τροποποίησε τη διεξαγωγή της διαδικασίας που προηγείται της ασκήσεως της προσφυγής, καταργώντας το στάδιο το οποίο αφορούσε την έκδοση αιτιολογημένης γνώμης. Στο εξής, η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει ένα και μοναδικό στάδιο, ήτοι το στάδιο της οχλήσεως του οικείου κράτους μέλους.
- 44 Στην περίπτωση της υπό κρίση προσφυγής, τίθεται το ζήτημα αν η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία η οποία κινήθηκε μεν πριν την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας, δηλαδή πριν την 1η Δεκεμβρίου 2009, πλην όμως παραμένει εκκρεμής μετά την ημερομηνία αυτή, διέπεται από το άρθρο 228, παράγραφος 2, ΕΚ ή από το άρθρο 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.
- 45 Συναφώς υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι διαδικαστικοί κανόνες εφαρμόζονται γενικώς επί όλων των διαφορών που εκκρεμούν κατά την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος των κανόνων αυτών (αποφάσεις της 8ης Ιουλίου 2010, C-334/08, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 2010, σ. I-6869, σκέψη 60, της 29ης Μαρτίου 2011, C-201/09 P και C-216/09 P, ArcelorMittal Luxembourg κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά ArcelorMittal Luxembourg κ.λπ., Συλλογή 2011, σ. I-2239, σκέψη 75 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και C-352/09 P, ThyssenKrupp Nirosta κατά Επιτροπής, Συλλογή 2011, σ. I-2359, σκέψη 88, καθώς και της 14ης Φεβρουαρίου 2012, C-17/10, Toshiba Corporation κ.λπ., σκέψη 47).
- 46 Εν προκειμένω οι διατάξεις οι οποίες ρυθμίζουν τη διεξαγωγή της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασίας και διευκρινίζουν, μεταξύ άλλων, ποια είναι τα στάδια της συνιστούν διαδικαστικούς κανόνες που έχουν εφαρμογή σε διαφορές όπως η υπό κρίση. Συγκεκριμένα, η όχληση του οικείου κράτους μέλους και η απευθυνόμενη σε αυτό αιτιολογημένη γνώμη αποτελούν απλώς και μόνο διαδικαστικά μέσα τα οποία έχουν ως σκοπό να εξασφαλίσουν την τήρηση της υποχρεώσεως που υπέχει το συγκεκριμένο κράτος μέλος να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την εκτέλεση της αποφάσεως του Δικαστηρίου με την οποία διαπιστώθηκε η παράβαση. Ως εκ τούτου, τα στάδια της ως άνω διαδικασίας δεν αφορούν, αυτά καθαυτά, τις υποχρεώσεις των κρατών μελών οι οποίες απορρέουν από τις Συνθήκες, ούτε τις κυρώσεις που μπορούν να τους επιβληθούν σε περίπτωση αθετήσεως των εν λόγω υποχρεώσεων.
- 47 Κατά συνέπεια, οι προβλεπόμενοι από το άρθρο 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ κανόνες που ρυθμίζουν τη διεξαγωγή της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασίας είναι διαδικαστικοί κανόνες οι οποίοι τυγχάνουν εφαρμογής, ως έχουν, από της ενάρξεως της ισχύος της ως άνω διατάξεως. Συνακόλουθα, οι εν λόγω κανόνες εφαρμόζονται επί όλων των προσφυγών λόγω παραβάσεως οι οποίες έχουν ασκηθεί μετά την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος τους, ανεξαρτήτως αν η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία είχε κινηθεί πριν από την ημερομηνία αυτή.

- 48 Ούτε οι αρχές της ασφάλειας δικαίου και της μη αναδρομικής εφαρμογής αυστηρότερων κυρώσεων ούτε η αρχή «ουδέν έγκλημα, ουδεμία ποινή χωρίς νόμο», τις οποίες επικαλέστηκε το Βασίλειο της Ισπανίας, θέτουν υπό αμφισβήτηση την ορθότητα των ως άνω συμπερασμάτων.
- 49 Όσον αφορά την αρχή της ασφάλειας δικαίου, πρέπει να υπομνησθεί ότι βάσει της αρχής αυτής απαιτείται, αφενός, κάθε ρύθμιση του δικαίου της Ένωσης να παρέχει στους ενδιαφερομένους τη δυνατότητα να γνωρίζουν επακριβώς την έκταση των υποχρεώσεων που τους επιβάλλει και, αφετέρου, οι ενδιαφερόμενοι να μπορούν να είναι απολύτως βέβαιοι για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, ώστε να λαμβάνουν αναλόγως και τα μέτρα τους (προαναφερθείσα απόφαση *ArcelorMittal Luxembourg* κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά *ArcelorMittal Luxembourg* κ.λπ., σκέψη 68).
- 50 Συναφώς υπογραμμίζεται ότι τα κράτη μέλη είχαν πλήρη επίγνωση τόσο της υποχρεώσεώς τους να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την εκτέλεση αποφάσεως του Δικαστηρίου με την οποία διαπιστώνεται παράβασή τους όσο και των συνεπειών που θα μπορούσε να έχει η αθέτηση της ως άνω υποχρεώσεως, δεδομένου ότι το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης έκανε λόγο για τις συνέπειες αυτές πολύ πριν την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν είναι δυνατόν τα κράτη μέλη να επικαλεστούν την αρχή της ασφάλειας δικαίου προκειμένου να αντισταθούν στην άμεση εφαρμογή των διαδικαστικών κανόνων τους οποίους περιέχει το άρθρο 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.
- 51 Ομοίως, σε σχέση τόσο με την αρχή της μη αναδρομικότητας των διατάξεων που προβλέπουν αυστηρότερες κυρώσεις όσο και με την αρχή «ουδέν έγκλημα, ουδεμία ποινή χωρίς νόμο», αρκεί η διαπίστωση ότι η Συνθήκη ΛΕΕ ουδεμία αλλαγή επέφερε όσον αφορά, αφενός, την υποχρέωση των κρατών μελών να λαμβάνουν τα μέτρα τα οποία συνεπάγεται η εκτέλεση αποφάσεως του Δικαστηρίου περί διαπιστώσεως παραβάσεως και, αφετέρου, τις κυρώσεις που μπορούν να επιβληθούν στα κράτη μέλη σε περίπτωση αθετήσεως της υποχρεώσεως αυτής.
- 52 Επιπροσθέτως, ούτε ο ισχυρισμός του Βασιλείου της Ισπανίας περί προσβολής των δικαιωμάτων του άμυνας είναι βάσιμος, δεδομένου ότι του παρασχέθηκε εν προκειμένω η δυνατότητα να υποβάλει τις παρατηρήσεις του σε απάντηση τόσο του αρχικού όσο και του συμπληρωματικού εγγράφου οχλήσεως. Εξάλλου το εν λόγω κράτος μέλος ενημερώθηκε, με το τελευταίο αυτό έγγραφο, για την πρόθεση της Επιτροπής να ασκήσει προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου κατ' εφαρμογήν του άρθρου 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.
- 53 Όσον αφορά δε το συμπέρασμα το οποίο το Βασίλειο της Ισπανίας αντλεί από την προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ελλάδα, ότι δηλαδή οι κανόνες μιας νέας διατάξεως Συνθήκης τυγχάνουν εφαρμογής μόνον αν όλα τα στάδια της διαδικασίας που προηγείται της ασκήσεως της σχετικής προσφυγής έχουν λάβει χώρα μετά την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης αυτής, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το εν λόγω συμπέρασμα στηρίζεται σε εσφαλμένη ερμηνεία της ως άνω αποφάσεως του Δικαστηρίου.
- 54 Πράγματι, στη διαφορά επί της οποίας εκδόθηκε η προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ελλάδα, το οικείο κράτος μέλος είχε λάβει ως δεδομένο, στο πλαίσιο της ενστάσεως απαραδέκτου που προέβαλε, ότι η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία είχε κινηθεί προτού τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη ΕΕ, ως είχε πριν τη Συνθήκη της Λισσαβώνας. Για να απορρίψει την ένσταση αυτή, το Δικαστήριο αρκέστηκε να διαπιστώσει ότι, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς του οικείου κράτους μέλους, όλα τα στάδια της σχετικής διαδικασίας έλαβαν χώρα μετά την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης ΕΕ. Δεν είναι πάντως να δυνατό να συναχθεί από την ίδια απόφαση το συμπέρασμα ότι αν ένα από τα εν λόγω στάδια είχε περατωθεί πριν την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης αυτής, το Δικαστήριο θα είχε καταλήξει στο αντίστροφο συμπέρασμα.

- 55 Επιπλέον, δεν μπορούν να ευδοκιμήσουν ούτε τα επιχειρήματα τα οποία το Βασίλειο της Ισπανίας προβάλλει επικουρικά. Όσον αφορά τον ισχυρισμό ότι το άρθρο 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ δεν επέφερε κατάργηση του σταδίου της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασίας το οποίο συνίστατο στην έκδοση αιτιολογημένης γνώμης, η απάντηση δίνεται στη σκέψη 43 της παρούσας αποφάσεως. Ως προς το επιχείρημα που αντλείται από το άρθρο 288, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, αρκεί η διαπίστωση ότι η διάταξη αυτή ουδεμία σχέση έχει με τη διαδικασία του άρθρου 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.
- 56 Υπό τις συνθήκες αυτές, η ένσταση απαραδέκτου την οποία προέβαλε το Βασίλειο της Ισπανίας πρέπει να απορριφθεί.

VI – Επί της παραβάσεως

A– Επιχειρήματα των διαδίκων

- 57 Η Επιτροπή προσάπτει στο Βασίλειο της Ισπανίας ότι δεν έλαβε τα μέτρα τα οποία συνεπάγεται η εκτέλεση της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας, όσον αφορά τις παράνομες ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στην Indosa (στο εξής: επίμαχες παράνομες ενισχύσεις). Συγκεκριμένα, μολονότι η τελευταία είχε κηρυχθεί σε πτώχευση το 1994, οι ενισχύσεις αυτές ούτε ανακτήθηκαν ούτε ενεγράφησαν στο παθητικό της εν λόγω επιχειρήσεως ως πτωχευτικές απαιτήσεις.
- 58 Επίσης, παρά την κήρυξη της Indosa σε πτώχευση, οι δραστηριότητές της συνεχίστηκαν, αρχικώς, από την ίδια την Indosa, στη συνέχεια δε από την κατά 100 % θυγατρική της εταιρία, δηλαδή την CMD. Πέραν τούτου, η μεταβίβαση των στοιχείων του ενεργητικού της Indosa στην CMD έγινε υπό συνθήκες αδιαφάνειας και χωρίς να προκηρυχθεί προηγουμένως διαγωνισμός.
- 59 Ως προς την CMD, η οποία ακολούθως κηρύχθηκε και αυτή με τη σειρά της σε πτώχευση, η Επιτροπή εκτιμά ότι οι ισπανικές αρχές δεν απέδειξαν ότι η οφειλή που αφορούσε την επιστροφή των επίμαχων παράνομων ενισχύσεων ενεγράφη, στο πλαίσιο της πτωχευτικής διαδικασίας κατά της εταιρίας αυτής, στον πίνακα κατατάξεως πριν τη λήξη της προθεσμίας που είχε ταχθεί με το συμπληρωματικό έγγραφο οχλήσεως. Συγκεκριμένα, στον κατάλογο των αναγγελθέντων πιστωτών, ο οποίος εστάλη στην Επιτροπή την 1η Δεκεμβρίου 2009, δεν περιλαμβανόταν η απαίτηση επιστροφής των επίμαχων ενισχύσεων, όπως άλλωστε επιβεβαιώθηκε ρητώς και από τις ισπανικές αρχές με τις επιστολές της 2ας Ιουνίου 2010 και της 9ης Ιουνίου 2010.
- 60 Το Βασίλειο της Ισπανίας θεωρεί, αντιθέτως, ότι έλαβε κάθε δυνατό μέτρο προς εκτέλεση τόσο της αποφάσεως 91/1 της Επιτροπής όσο και της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας.
- 61 Όσον αφορά, πρώτον, την εγγραφή στον πίνακα κατατάξεως της απαιτήσεως επιστροφής των επίμαχων ενισχύσεων, στο πλαίσιο της πτωχευτικής διαδικασίας κατά της CMD, το εν λόγω κράτος μέλος υποστηρίζει ότι η Αυτόνομη Κοινότητα της Χώρας των Βάσκων ανέλαβε μια σειρά πρωτοβουλιών, οι οποίες περιγράφονται στη σκέψη 23 της παρούσας αποφάσεως, προκειμένου να εξασφαλίσει την εγγραφή της απαιτήσεως αυτής.
- 62 Όσον αφορά, δεύτερον, την παύση της επιδοτούμενης δραστηριότητας, το Βασίλειο της Ισπανίας παραδέχεται ότι η Euskomenaje συνέχισε να ασκεί τη δραστηριότητα αυτή στις εγκαταστάσεις της CMD. Εκτιμά ωστόσο ότι το ίδιο προχώρησε στις απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να θέσει τέρμα στην ως άνω δραστηριότητα.
- 63 Όσον αφορά, τρίτον, την πώληση των στοιχείων του ενεργητικού της CMD, το Βασίλειο της Ισπανίας ισχυρίζεται, παραπέμποντας συναφώς στην απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2011, C-496/09, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 2011, σ. I-11483), ότι προς εκτέλεση της υποχρέωσεως ανακτήσεως μιας

παράνομης και ασύμβατης προς την κοινή αγορά ενισχύσεως αρκεί να εγγραφεί στον πίνακα κατατάξεως η σχετική με την επιστροφή της οικείας ενισχύσεως απαίτηση, χωρίς να απαιτείται επομένως πλέον να πωληθούν σε τιμές της αγοράς τα στοιχεία του ενεργητικού της επιχειρήσεως που υπήρξε αποδέκτης της ενισχύσεως.

- 64 Τέλος, το Βασίλειο της Ισπανίας διατείνεται ότι οι πιστωτές οι οποίοι ήσαν φορείς του Δημοσίου δεν μπόρεσαν να επισπεύσουν την εκκαθάριση της CMD, δεδομένου ότι αυτή διεξαγόταν υπό την επιτήρηση δικαστή και σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλεπόταν από την εφαρμοστέα εθνική ρύθμιση.

B– Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 65 Προκειμένου να διαπιστωθεί αν το Βασίλειο της Ισπανίας έλαβε όλα τα αναγκαία μέτρα για να συμμορφωθεί προς την προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας, πρέπει να εξεταστεί αν τα ποσά των επίμαχων παράνομων ενισχύσεων επιστράφηκαν από την επιχείρηση που υπήρξε αποδέκτης αυτών. Υπογραμμίζεται συναφώς ότι η διαφορά ενώπιον του Δικαστηρίου αφορά αποκλειστικώς και μόνον τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στην Indosa.
- 66 Εισαγωγικώς υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με το άρθρο 228, παράγραφος 2, ΕΚ, ο κρίσιμος χρόνος για να εκτιμηθεί αν υπήρξε παράβαση κατά την έννοια της διατάξεως αυτής είναι η ημερομηνία κατά την οποία έληγε η προθεσμία που τάχθηκε με την εκδοθείσα δυνάμει της ίδιας διατάξεως αιτιολογημένη γνώμη (βλ. αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 2005, C-304/02, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2005, σ. I-6263, σκέψη 30, και της 7ης Ιουλίου 2009, C-369/07, Επιτροπή κατά Ελλάδας, Συλλογή 2009, σ. I-5703, σκέψη 43).
- 67 Δεδομένου ότι, όπως ήδη επισημάνθηκε στη σκέψη 42 της παρούσας αποφάσεως, με τη Συνθήκη ΛΕΕ καταργήθηκε, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ για παραβάσεις των κρατών μελών, το στάδιο της εκδόσεως αιτιολογημένης γνώμης, ως κρίσιμος χρόνος για την εκτίμηση του ζητήματος αν υπήρξε τέτοια παράβαση πρέπει να θεωρηθεί η ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας που τάχθηκε με το έγγραφο οχλήσεως το οποίο εκδόθηκε κατ' εφαρμογήν της ως άνω διατάξεως.
- 68 Εν προκειμένω, εφόσον η Επιτροπή απέστειλε στο Βασίλειο της Ισπανίας συμπληρωματικό έγγραφο οχλήσεως, κρίσιμος χρόνος κατά την έννοια της αμέσως προηγούμενης σκέψεως είναι η ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας που τάχθηκε με το συγκεκριμένο έγγραφο, δηλαδή η 22α Μαΐου 2010.
- 69 Δεν αμφισβητείται ότι, κατά την ημερομηνία αυτή, οι επίμαχες παράνομες ενισχύσεις οι οποίες χορηγήθηκαν στην Indosa δεν είχαν επιστραφεί από την τελευταία.
- 70 Δεν αμφισβητείται ακόμη ότι οι εν λόγω ενισχύσεις πρέπει να ανακτηθούν από την CMD, εταιρία που κηρύχθηκε σε πτώχευση στις 30 Ιουνίου 2008, αφού είχε προηγουμένως διαδεχθεί την Indosa, η οποία κηρύχθηκε σε πτώχευση ήδη από τις 19 Απριλίου 1994.
- 71 Όταν οι παρανόμως χορηγηθείσες ενισχύσεις πρέπει να ανακτηθούν από επιχειρήσεις που τελούν σε κατάσταση πτωχεύσεως ή κατά των οποίων έχει κινηθεί πτωχευτική διαδικασία με αντικείμενο τη ρευστοποίηση του ενεργητικού και την εκκαθάριση του παθητικού τους, κατά πάγια νομολογία, το γεγονός ότι η οικεία επιχείρηση αντιμετωπίζει δυσκολίες ή έχει κηρυχθεί σε πτώχευση δεν θίγει την υποχρέωση ανακτήσεως (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2007, C-280/05, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 72 Επίσης κατά πάγια νομολογία, η επαναφορά στην προτέρα κατάσταση και η εξάλειψη των αποτελεσμάτων της απορρέουσας από τις παρανόμως χορηγηθείσες ενισχύσεις στρεβλώσεως του ανταγωνισμού μπορούν καταρχήν να επιτευχθούν με την εγγραφή στον πίνακα κατατάξεως της απαιτήσεως που αφορά την επιστροφή των οικείων ενισχύσεων (βλ., επ' αυτού, αποφάσεις της

15ης Ιανουαρίου 1986, 52/84, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 1986, σ. 89, σκέψη 14· της 21ης Μαρτίου 1990, C-142/87, Βέλγιο κατά Επιτροπής, γνωστή ως «Tubemeuse», Συλλογή 1990, σ. I-959, σκέψεις 60 έως 62· της 29ης Απριλίου 2004, C-277/00, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. I-3925, σκέψη 85, και της 14ης Απριλίου 2011, C-331/09, Επιτροπή κατά Πολωνίας, Συλλογή 2011, σ. I-2933, σκέψη 60).

- 73 Εν προκειμένω διαπιστώνεται ότι η Αυτόνομη Κοινότητα της Χώρας των Βάσκων υπέβαλε μόλις στις 10 Ιουνίου 2010 αίτημα εγγραφής της απαιτήσεως που αφορούσε την επιστροφή των επίμαχων παράνομων ενισχύσεων στον πίνακα κατατάξεως, στο πλαίσιο της πτωχευτικής διαδικασίας κατά της CMD, σημειωτέον δε ότι το αίτημα αυτό αφορούσε ένα ελάχιστο τμήμα των ενισχύσεων των οποίων την επιστροφή είχε απαιτήσει η Επιτροπή με την απόφαση 91/1. Το ως άνω αίτημα διορθώθηκε εν συνεχεία επανειλημμένως, με πλέον πρόσφατη τη διόρθωση της 7ης Δεκεμβρίου 2011. Επομένως, όλες αυτές οι ενέργειες έγιναν μετά τη λήξη της προθεσμίας που είχε ταχθεί με το συμπληρωματικό έγγραφο οχλήσεως.
- 74 Επιβάλλεται συνεπώς το συμπέρασμα ότι στις 22 Μαΐου 2010, ημερομηνία κατά την οποία έληξε η προθεσμία που τάχθηκε με το συμπληρωματικό έγγραφο οχλήσεως, η σχετική με την επιστροφή των επίμαχων παράνομων ενισχύσεων απαίτηση δεν είχε εγγραφεί στον πίνακα κατατάξεως, στο πλαίσιο της πτωχευτικής διαδικασίας κατά της CMD.
- 75 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Βασίλειο της Ισπανίας δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι έλαβε, εμπροθέσμως, όλα τα αναγκαία μέτρα για την εκτέλεση της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας.
- 76 Ως εκ τούτου διαπιστώνεται ότι το Βασίλειο της Ισπανίας, μη έχοντας λάβει κατά την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας που τάχθηκε με το συμπληρωματικό έγγραφο οχλήσεως το οποίο εξέδωσε η Επιτροπή κατ' εφαρμογήν του άρθρου 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, όλα τα μέτρα που συνεπαγόταν η εκτέλεση της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας, ιδίως προς ανάκτηση από την Indosa των ενισχύσεων οι οποίες είχαν κριθεί, με την απόφαση 91/1, παράνομες και ασύμβατες προς την κοινή αγορά, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου.

VII – Επί των χρηματικών κυρώσεων

A– Επί της χρηματικής ποινής

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

- 77 Η Επιτροπή εκτιμά ότι είναι αναγκαία εν προκειμένω η επιβολή χρηματικών κυρώσεων, λαμβανομένου υπόψη ότι η δραστηριότητα για την οποία χορηγήθηκαν οι επίμαχες παράνομες ενισχύσεις συνεχίζεται 22 και πλέον έτη μετά την έκδοση της αποφάσεως 91/1, αρχικώς, από την CMD και, στη συνέχεια, από την Euskomenaje.
- 78 Κατά την Επιτροπή, οι εξελίξεις οι οποίες σημειώθηκαν μετά την εκπνοή της προθεσμίας που τάχθηκε με το συμπληρωματικό έγγραφο οχλήσεως δεν επέφεραν τον τερματισμό της παραβάσεως η οποία είχε διαπιστωθεί με την προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας.
- 79 Η Επιτροπή, μολονότι αναγνωρίζει ότι η απαίτηση που αφορούσε την επιστροφή των επίμαχων παράνομων ενισχύσεων ενεγράφη τελικώς στον πίνακα κατατάξεως κατόπιν της διατάξεως την οποία εξέδωσε στις 4 Απριλίου 2012 το Juzgado de lo Mercantil nº 2 de Bilbao, υποστηρίζει εντούτοις ότι η επιδοτούμενη δραστηριότητα συνεχίζεται στις εγκαταστάσεις της CMD από την Euskomenaje.

- 80 Η Επιτροπή υπενθυμίζει εξάλλου ότι το σχέδιο που είχε εκπονηθεί για την εκκαθάριση της CMD προέβλεπε την πώληση των στοιχείων του ενεργητικού της στους πρώην υπαλλήλους της, οι οποίοι είχαν ιδρύσει εν τω μεταξύ την Euskomenaje προκειμένου να συνεχιστεί η επιδοτούμενη δραστηριότητα. Ναι μεν η απόφαση περί εγκρίσεως του σχεδίου αυτού ακυρώθηκε με τη διάταξη της Audiencia Provincial de Bizkaia της 16ης Ιανουαρίου 2012, πλην όμως, κατά την Επιτροπή, η ακύρωση αυτή ουδεμία συνέπεια είχε στην πράξη, αφού η Euskomenaje εξακολουθεί να χρησιμοποιεί τα στοιχεία του ενεργητικού της CMD. Συγκεκριμένα, οι σύνδικοι πτωχέσεως της τελευταίας αυτής εταιρίας επέτρεψαν στην Euskomenaje να χρησιμοποιεί τα εν λόγω στοιχεία του ενεργητικού προσωρινώς και δωρεάν.
- 81 Η Επιτροπή, στηριζόμενη στην ανακοίνωσή της SEC(2005) 1658, της 13ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 228 ΕΚ, όπως ενημερώθηκε με την ανακοίνωση SEC(2010) 923 της 20ής Ιουλίου 2010, προτείνει να υπολογιστεί το ποσό της χρηματικής ποινής πολλαπλασιάζοντας το ενιαίο βασικό ποσό με έναν συντελεστή σοβαρότητας και έναν συντελεστή διάρκειας. Το αποτέλεσμα που θα προκύψει κατ' αυτόν τον τρόπο θα πολλαπλασιαστεί εν συνεχεία με έναν συντελεστή ο οποίος θα αποτελεί συνάρτηση τόσο της ικανότητας πληρωμής του κράτους μέλους το οποίο δεν συμμορφώθηκε με τις υποχρεώσεις του όσο και του αριθμού των ψήφων που αυτό διαθέτει στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- 82 Εν προκειμένω η Επιτροπή θεωρεί ότι μια χρηματική ποινή ύψους 131 136 ευρώ την ημέρα είναι προσαρμοσμένη στις περιστάσεις της υποθέσεως και ανάλογη τόσο προς την παράβαση όσο και προς την ικανότητα πληρωμής του οικείου κράτους μέλους. Το ποσό αυτό προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό του βασικού ποσού των 640 ευρώ ημερησίως, με συντελεστή σοβαρότητας 5 επί κλίμακας από το 1 έως το 20, με συντελεστή διάρκειας 3 επί κλίμακας από το 1 έως το 3 και, τέλος, με τον πάγιο συντελεστή 13,66, γνωστό ως «συντελεστή n», ο οποίος ανταποκρίνεται στην ικανότητα πληρωμής του Βασιλείου της Ισπανίας.
- 83 Όσον αφορά καταρχάς τη σοβαρότητα της παραβάσεως, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι οι διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ περί κρατικών ενισχύσεων είναι θεμελιώδους σημασίας. Επιπλέον, δεν θα έπρεπε κανονικά να αντιμετωπιστούν σοβαρές δυσκολίες κατά την ανάκτηση των επίμαχων παράνομων ενισχύσεων, δεδομένου ότι όφειλε να τις επιστρέψει μία και μόνον εταιρία. Αναφορικά, στη συνέχεια, με τη διάρκεια της παραβάσεως, η Επιτροπή επισημαίνει ότι αυτή συνεχίστηκε για 22 και πλέον έτη, δηλαδή από την κοινοποίηση της αποφάσεως 91/1 και εντεύθεν. Ως προς το χρονοδιάγραμμα καταβολής της χρηματικής ποινής, η Επιτροπή εκτιμά ότι ενδείκνυται η επιβολή της χρηματικής ποινής σε ημερήσια βάση.
- 84 Το Βασίλειο της Ισπανίας φρονεί ότι δεν πρέπει να επιβληθούν εν προκειμένω χρηματικές κυρώσεις, λαμβανομένων ιδίως υπόψη των ενεργειών που έγιναν προς εξασφάλιση της εκτελέσεως τόσο της αποφάσεως 91/1 όσο και της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας, μετά την εκπνοή της προθεσμίας η οποία είχε ταχθεί με το συμπληρωματικό έγγραφο οχλήσεως.
- 85 Πρώτον, οι προαναφερθείσες στη σκέψη 23 της παρούσας αποφάσεως πρωτοβουλίες τις οποίες ανέλαβε η Αυτόνομη Κοινότητα της Χώρας των Βάσκων προκειμένου η απαίτηση που αφορούσε την επιστροφή των επίμαχων παράνομων ενισχύσεων να εγγραφεί στον πίνακα κατατάξεως είχαν ως αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, την έκδοση της διατάξεως της 4ης Απριλίου 2012, με την οποία το Juzgado de lo Mercantil nº 2 de Bilbao δέχθηκε την εγγραφή, υπέρ της εν λόγω Αυτόνομης Κοινότητας, μιας απαιτήσεως ύψους 22 683 745 ευρώ, σχετικής με την επιστροφή των συγκεκριμένων ενισχύσεων. Εξάλλου, το ποσό των οικείων ενισχύσεων ανέρχεται, αντιθέτως προς τις εκτιμήσεις της Επιτροπής, σε 22 469 459 ευρώ, και όχι σε 22 683 745 ευρώ.
- 86 Δεύτερον, το Juzgado de lo Mercantil nº 2 de Bilbao διέταξε στις 12 Ιανουαρίου 2011 να παύσει η δραστηριότητα της CMD και να κλείσουν οι οικείες μονάδες παραγωγής. Η Αυτόνομη Κοινότητα των Βάσκων ζήτησε επίσης από το ίδιο αυτό δικαστήριο, στις 3 Μαρτίου 2011, να διατάξει να τερματιστεί, στην πράξη, η δραστηριότητα που ασκούσε η Euskomenaje στις εγκαταστάσεις της CMD.

- 87 Όσον αφορά το γεγονός ότι η Euskomenaje κάνει χρήση των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας της Magefesa, στα οποία περιλαμβάνεται και το εμπορικό σήμα Magefesa, το Βασίλειο της Ισπανίας τονίζει ότι το σχέδιο που είχε εκπονηθεί για την εκκαθάριση της εταιρίας προέβλεπε την άμεση μεταβίβαση των δικαιωμάτων αυτών στην Euskomenaje. Η Αυτόνομη Κοινότητα της Χώρας των Βάσκων αντιτάχθηκε πάντως στην εφαρμογή του ως άνω σχεδίου και ζήτησε να ανασταλεί η ισχύς των εν λόγω δικαιωμάτων. Η ίδια Κοινότητα πρότεινε επίσης να γίνει η εκχώρηση των δικαιωμάτων αυτών βάσει μιας διαδικασίας με προκήρυξη διαγωνισμού η οποία θα δημοσιευόταν σε ολόκληρη την Ένωση. Οι προτάσεις της όμως αυτές ουδέποτε υλοποιήθηκαν.
- 88 Τρίτον, ενώ ισχυρίζεται ότι το σχέδιο το οποίο είχε εκπονηθεί αρχικώς για την εκκαθάριση της CMD και εγκρίθηκε με την από 22 Ιουνίου 2010 διάταξη του αρμόδιου εθνικού δικαστηρίου προέβλεπε την εφαρμογή μιας ανοικτής, δεσμευτικής και διαφανούς διαδικασίας με προκήρυξη διαγωνισμού, το Βασίλειο της Ισπανίας προβάλλει επίσης ως επιχείρημα ότι η Αυτόνομη Κοινότητα της Χώρας των Βάσκων άσκησε έφεση κατά της ως άνω διατάξεως. Πράγματι, στις 16 Ιανουαρίου 2012 το Audiencia Provincial de Bizkaia την εξαφάνισε και διέταξε να προχωρήσει η ρευστοποίηση των στοιχείων του ενεργητικού της CMD υπό συνθήκες διαφάνειας και ελεύθερου ανταγωνισμού.
- 89 Εν πάση περιπτώσει, το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει, παραπέμποντας συναφώς στην προαναφερθείσα απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2011, Επιτροπή κατά Ιταλίας, ότι, για να διαπιστωθεί ότι η απόφαση 91/1 και η προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας εκτελέστηκαν κανονικά, αρκεί να αποδειχθεί ότι οι εθνικές αρχές μερίμνησαν προκειμένου η απαίτηση που αφορούσε τις επίμαχες παράνομες ενισχύσεις να εγγραφεί στον πίνακα κατατάξεως.
- 90 Ως προς το προτεινόμενο από την Επιτροπή ποσό της χρηματικής ποινής, το Βασίλειο της Ισπανίας ισχυρίζεται ότι αυτό είναι δυσανάλογα υψηλό. Υπενθυμίζει ειδικότερα ότι η υπό κρίση υπόθεση αφορά μία μόνον από τις τέσσερις εταιρίες του ομίλου Magefesa στις οποίες χορηγήθηκαν ενισχύσεις. Για τον λόγο αυτό, το βασικό ποσό θα έπρεπε να αντιστοιχεί στο ένα τέταρτο εκείνου που προτείνει η Επιτροπή, ήτοι σε 160 ευρώ ανά ημέρα.
- 91 Επιπλέον, δεδομένου ότι οι επίμαχες παράνομες ενισχύσεις χορηγήθηκαν από μια Αυτόνομη Κοινότητα η οποία αντιπροσωπεύει το 6,24 % του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (στο εξής: ΑΕγχΠ) της Ισπανίας και το εθνικό δίκαιο υποχρεώνει την Ισπανική Κυβέρνηση να μετακυλίσει στις υπεύθυνες για την παραβίαση του δικαιού της Ένωσης περιφερειακές αρχές τις κυρώσεις που θα επιβληθούν ενδεχομένως στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, το βασικό ποσό θα πρέπει, κατά την άποψη του οικείου κράτους μέλους, να διαμορφωθεί σε 9,98 ευρώ ανά ημέρα, που είναι το αποτέλεσμα του πολλαπλασιασμού του ποσού των 160 ευρώ επί 6,24 %.
- 92 Το εν λόγω κράτος μέλος προτείνει ως συντελεστή σοβαρότητας της παραβάσεως το 1, δεδομένου ότι, κατά την άποψή του, οι εθνικές αρχές έπραξαν ό,τι ήταν δυνατό για να εξασφαλίσουν την εκτέλεση της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας. Εξάλλου ο όγκος των πωλήσεων που πραγματοποίησαν η Indosa, η CMD και η Euskomenaje μεταξύ 1986 και 2010 μειώθηκε σε πραγματική αξία κατά 77,7 %, ενώ το εναπομείναν προσωπικό αντιστοιχεί μετά βίας στο 3,3 % του αριθμού των υπαλλήλων που απασχολούνταν το 1986. Επιπλέον, η Indosa κατείχε το 2002 πολύ σημαντικότερο μερίδιο της οικείας αγοράς απ' ό,τι η Euskomenaje το 2010, καθόσον το σχετικό ποσοστό υποχώρησε από 8,4 % σε 4,1 %. Τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν ότι προϊόντος του χρόνου περιορίστηκαν σαφώς τα αποτελέσματα της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού η οποία οφειλόταν στη συνέχιση της επιδοτούμενης δραστηριότητας από την Euskomenaje.
- 93 Όσον αφορά τον συντελεστή διάρκειας της παραβάσεως, θα έπρεπε να οριστεί σε 1 δεδομένου ότι, κατά την άποψη του Βασιλείου της Ισπανίας, το ζήτημα της διάρκειας πρέπει εν προκειμένω να εκτιμηθεί υπό το πρίσμα της μέσης διάρκειας μιας πτωχευτικής διαδικασίας που διεξάγεται στο εν λόγω κράτος μέλος, η οποία είναι 1 114 ημέρες.

94 Κατά συνέπεια, το Βασίλειο της Ισπανίας προτείνει να του επιβληθεί ως χρηματική ποινή το ποσό των 136,33 ευρώ ανά ημέρα.

95 Ως προς το χρονοδιάγραμμα καταβολής της χρηματικής ποινής, το εν λόγω κράτος μέλος υποστηρίζει ότι η επιβολή της ποινής αυτής δεν πρέπει να γίνει σε ημερήσια βάση, αλλά σε τριμηνιαία, καθόσον, κατ' εφαρμογήν του εθνικού δικαίου, οι σύνδικοι υποβάλλουν τις εκθέσεις τους ανά τρίμηνο.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Εισαγωγικές παρατηρήσεις

96 Έχοντας διαπιστώσει ότι το Βασίλειο της Ισπανίας δεν συμμορφώθηκε, εντός της προθεσμίας που τάχθηκε με το συμπληρωματικό έγγραφο οχλήσεως, προς την προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας, το Δικαστήριο μπορεί να υποχρεώσει το κράτος μέλος στην καταβολή χρηματικής ποινής εφόσον η παράβαση δεν έχει παύσει κατά τον χρόνο εξετάσεως των πραγματικών περιστατικών από το Δικαστήριο (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προαναφερθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 59 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

97 Πρέπει επομένως να εξεταστεί κατά πόσον αυτό συμβαίνει εν προκειμένω.

β) Επί της εξακολουθήσεως της παραβάσεως

98 Στο πλαίσιο της εξετάσεως του ζητήματος αν η παράβαση που προσάπτεται στο Βασίλειο της Ισπανίας συνεχίζεται κατά τον χρόνο εξετάσεως των πραγματικών περιστατικών της υπό κρίση υποθέσεως από το Δικαστήριο, επιβάλλεται η αξιολόγηση των μέτρων τα οποία, σύμφωνα με το καθού κράτος μέλος, ελήφθησαν μετά τη λήξη της προθεσμίας που τάχθηκε με το συμπληρωματικό έγγραφο οχλήσεως.

99 Επί τούτου υπενθυμίζεται, όπως και στη σκέψη 72 της παρούσας αποφάσεως, ότι, σε περίπτωση που έχει κηρυχθεί σε πτώχευση η επιχείρηση η οποία υπήρξε αποδέκτης των παράνομων και ασύμβατων προς την κοινή αγορά ενισχύσεων, η επαναφορά στην προτέρα κατάσταση και η εξάλειψη των αποτελεσμάτων της απορρέουσας από τις παρανόμως χορηγηθείσες ενισχύσεις στρεβλώσεως του ανταγωνισμού μπορούν καταρχήν να επιτευχθούν με την εγγραφή στον πίνακα κατατάξεως της απαιτήσεως που αφορά την επιστροφή των οικείων ενισχύσεων.

100 Εν προκειμένω η Αυτόνομη Κοινότητα της Χώρας των Βάσκων ζήτησε, στις 10 Ιουνίου 2010, την εγγραφή απαιτήσεως ύψους 16 828,34 ευρώ, η οποία αφορούσε την επιστροφή των επίμαχων παράνομων ενισχύσεων. Δεδομένου ότι το ως άνω ποσό υπολειπόταν προδήλως του συνολικού ποσού των οικείων ενισχύσεων, η ίδια η Κοινότητα το διόρθωσε επανειλημμένως, με αποτέλεσμα να αντιστοιχεί πλέον, σύμφωνα και με την τελευταία δήλωση που έγινε στις 7 Δεκεμβρίου 2011 για 22 683 745 ευρώ, στις εκτιμήσεις της Επιτροπής σχετικά με το ύψος της απαιτήσεως αυτής. Με διάταξη που εξέδωσε το Juzgado de lo Mercantil nº 2 de Bilbao στις 4 Απριλίου 2012, ενεγράφη στο παθητικό της CMD η απαίτηση ως προς το ως άνω ποσό.

101 Λαμβανομένων υπόψη των τελευταίων εξελίξεων, παρέλκει η εξέταση του ισχυρισμού του Βασιλείου της Ισπανίας ότι το ποσό των οικείων ενισχύσεων ανέρχεται σε 22 469 459 ευρώ, και όχι σε 22 683 745 ευρώ.

102 Επιβάλλεται συνεπώς η διαπίστωση ότι η απαίτηση η οποία αφορούσε την επιστροφή των επίμαχων παράνομων ενισχύσεων ενεγράφη στον πίνακα κατατάξεως στο πλαίσιο της πτωχευτικής διαδικασίας κατά της CMD.

- 103 Εντούτοις, αντιθέτως προς τον σχετικό ισχυρισμό του Βασιλείου της Ισπανίας, το γεγονός αυτό δεν αρκεί από μόνο του για να θεωρηθεί ότι τηρήθηκε η υποχρέωση εκτελέσεως της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας.
- 104 Πράγματι, όπως έχει επανειλημμένως αποφανθεί το Δικαστήριο, η εγγραφή της σχετικής με την επιστροφή των οικείων ενισχύσεων απαιτήσεως στον πίνακα κατατάξεως συνεπάγεται εκπλήρωση της υποχρέωσης αναζήτησεως των σχετικών ποσών μόνον αν, σε περίπτωση που οι κρατικές αρχές δεν θα μπορούσαν να ανακτήσουν τις ενισχύσεις στο σύνολό τους, η πτωχευτική διαδικασία καταλήγει στην εκκαθάριση της επιχειρήσεως η οποία υπήρξε αποδέκτης των παράνομων ενισχύσεων, δηλαδή στην οριστική παύση της δραστηριότητάς της (βλ., συναφώς, προαναφερθείσες αποφάσεις Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψεις 14 και 15, και Επιτροπή κατά Πολωνίας, σκέψεις 63 έως 65, καθώς και απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 2011, C-454/09, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 36).
- 105 Επ' αυτού πρέπει να υπομνησθεί ότι η ανάκτηση ενισχύσεων που έχουν κριθεί ασύμβατες προς την κοινή αγορά αποσκοπεί στην εξάλειψη της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού που προκλήθηκε από το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα το οποίο διέθετε ο αποδέκτης της ενισχύσεως αυτής σε σχέση με τους ανταγωνιστές του στην οικεία αγορά, ώστε να επιτευχθεί έτσι η επαναφορά στην προ της καταβολής της εν λόγω ενισχύσεως κατάσταση (βλ., συναφώς, απόφαση της 4ης Απριλίου 1995, C-348/93, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σ. I-673, σκέψη 27, και προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Πολωνίας, σκέψη 56).
- 106 Επομένως, στην περίπτωση που η επιχείρηση η οποία υπήρξε αποδέκτης παράνομων ενισχύσεων κηρύσσεται σε πτώχευση και έχει συσταθεί μια άλλη εταιρία προκειμένου να συνεχίσει τμήμα των δραστηριοτήτων της πρώτης επιχειρήσεως, η συνέχιση της δραστηριότητας αυτής, χωρίς οι οικείες ενισχύσεις να έχουν ανακτηθεί στο σύνολό τους, μπορεί να έχει ως συνέπεια τη διαιώνιση της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού που προκλήθηκε από το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα το οποίο διέθετε η ως άνω εταιρία έναντι των ανταγωνιστών της στην αγορά. Έτσι, δεν αποκλείεται η νεοσυσταθείσα εταιρία να υποχρεωθεί να επιστρέψει την επίμαχη ενίσχυση, αν εξακολουθεί να επωφελείται του πλεονεκτήματος αυτού. Αυτό μπορεί να συμβεί ιδίως σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εν λόγω εταιρία, στην πράξη, απολαύει ακόμη του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος το οποίο συνδέεται με τις ενισχύσεις, ειδικότερα δε όταν έχει αγοράσει στοιχεία του ενεργητικού της υπό εκκαθάριση εταιρίας χωρίς να καταβάλει τίμημα σύμφωνο με τους όρους της αγοράς ή εφόσον διαπιστωθεί ότι η σύστασή της είχε ως αποτέλεσμα να καταστρατηγηθεί η υποχρέωση επιστροφής των ενισχύσεων (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προαναφερθείσα απόφαση Γερμανία κατά Επιτροπής, σκέψη 86). Τούτο ισχύει ιδίως όταν η καταβολή αντιτίμου σύμφωνου με τους όρους της αγοράς δεν θα αρκούσε για να εξουδετερωθεί το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που συνδέεται με τη χορήγηση των παράνομων ενισχύσεων.
- 107 Σε μια τέτοια περίπτωση, η εγγραφή της απαιτήσεως που αφορά την επιστροφή των ενισχύσεων οι οποίες είχαν κριθεί παράνομες και ασύμβατες προς την κοινή αγορά στον πίνακα κατατάξεως δεν αρκεί, αυτή καθ' εαυτήν, για να εξαλειφθεί η προκληθείσα από τη χορήγηση των εν λόγω ενισχύσεων στρέβλωση του ανταγωνισμού.
- 108 Τα συμπεράσματα που συνήχθησαν μόλις ανωτέρω δεν αναιρούνται από την προαναφερθείσα απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2011, Επιτροπή κατά Ιταλίας. Πράγματι, δεν προκύπτει από την ως άνω απόφαση ότι, στο μέτρο που η σχετική με την επιστροφή των οικείων ενισχύσεων απαίτηση έχει εγγραφεί στον πίνακα κατατάξεως στο πλαίσιο της πτωχευτικής διαδικασίας κατά της επιχειρήσεως η οποία υπήρξε αποδέκτης των ενισχύσεων αυτών, η τελευταία μπορεί να συνεχίζει τη δραστηριότητά της, έστω και αν οι ενισχύσεις δεν έχουν ανακτηθεί στο σύνολό τους.

- 109 Στη σκέψη 68 της παρούσας αποφάσεως διαπιστώθηκε ότι, εν προκειμένω, οι επίμαχες παράνομες ενισχύσεις δεν ανακτήθηκαν στην πράξη. Πρέπει επομένως να εξεταστεί αν, κατά τον χρόνο της εξετάσεως των πραγματικών περιστατικών της υπό κρίση υποθέσεως από το Δικαστήριο, το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που συνδέεται με τη χορήγηση των ενισχύσεων αυτών εξακολουθεί να υφίσταται.
- 110 Συναφώς, πλείονα στοιχεία της δικογραφίας που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο συνηγορούν υπέρ της απόψεως ότι η Euskomenaje εξακολουθεί στην πράξη να απολαύει του ως άνω πλεονεκτήματος. Συγκεκριμένα, οι διαδοχικές εξελίξεις που σημειώθηκαν στο πλαίσιο της πτωχευτικής διαδικασίας κατά της CMD συντείνουν στη διαπίστωση ότι σκοπός τους ήταν να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα της επιδοτούμενης δραστηριότητας, χωρίς μάλιστα οι επίμαχες παράνομες ενισχύσεις να έχουν ανακτηθεί στο σύνολό τους.
- 111 Ειδικότερα, από τη δικογραφία προκύπτει ότι:
- το σχέδιο που εκπονήθηκε για την εκκαθάριση της CMD και εγκρίθηκε με την από 22 Ιουνίου 2010 διάταξη του Juzgado de lo Mercantil nº 2 de Bilbao προέβλεπε κατά βάση ότι τα στοιχεία του ενεργητικού της εταιρίας αυτής θα πωλούνταν στο σύνολό τους στους πιστωτές της, οι οποίοι ήταν κατ' ουσίαν οι πρώην υπάλληλοί της, κατόπιν μερικού συμφηφισμού των απαιτήσεών τους και διευκρινιζόμενου ότι η απαίτηση που αφορούσε την επιστροφή των επίμαχων παράνομων ενισχύσεων δεν περιλαμβανόταν τότε στις αναγγελθείσες απαιτήσεις·
  - λίγο πριν την έγκριση του ως άνω σχεδίου συστάθηκε από πρώην υπαλλήλους της CMD η Euskomenaje, της οποίας η δραστηριότητα είναι κατ' ουσίαν ίδια με εκείνη που ασκούσε η CMD·
  - το σχέδιο που εκπονήθηκε για την εκκαθάριση της CMD εξυπηρετούσε «σαφώς τον σκοπό της διασφάλισης της απρόσκοπτης συνεχίσεως της δραστηριότητας από μια νεοσυσταθείσα εταιρία η οποία δεν θα αναλάμβανε την ευθύνη για τα χρέη της CMD», όπως αναφερόταν στην από 17 Φεβρουαρίου 2011 επιστολή της Βασκικής Κυβερνήσεως προς τον πρόεδρο του διοικητικού συμβουλίου της Euskomenaje·
  - η Euskomenaje διαχειρίζεται τη βιομηχανική ιδιοκτησία της Magefesa, περιλαμβανομένου και του σήματος Magefesa, η οποία της μεταβιβάστηκε απευθείας, ήτοι χωρίς προκήρυξη διαγωνισμού και άνευ οποιουδήποτε αντιτίμου, όπως προκύπτει ιδίως από τις επιστολές που η Αυτόνομη Κοινότητα της Χώρας των Βάσκων απηύθυνε στο Juzgado de Primera Instancia nº 10 de Bilbao στις 3 Δεκεμβρίου 2010 και στις 10 Μαρτίου 2011·
  - οι αντιρρήσεις της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων σε σχέση με την ως άνω μεταβίβαση ουδέν αποτέλεσμα είχαν στην πράξη·
  - μολονότι το Audiencia Provincial de Bizkaia ακύρωσε με την από 16 Ιανουαρίου 2012 διάταξή του επί της εφέσεως την οποία άσκησε η Αυτόνομη Κοινότητα της Χώρας των Βάσκων, αφότου η Επιτροπή είχε ασκήσει προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου στην υπό κρίση υπόθεση, το σχέδιο που είχε εκπονηθεί για την εκκαθάριση της CMD, οι σύνδικοι πτωχεύσεως της εταιρίας αυτής είχαν εν τω μεταξύ επιτρέψει την προσωρινή μεταβίβαση των στοιχείων του ενεργητικού της στην Euskomenaje μέχρι την περάτωση της διαδικασίας εκκαθαρίσεως της CMD, και μάλιστα άνευ οποιουδήποτε αντιτίμου, άνευ δημοσιότητας, άνευ εκχωρήσεως τίτλων ιδιοκτησίας και «σε αντίθεση προς τις στοιχειώδεις αρχές που διέπουν τη διεξαγωγή μιας πτωχευτικής διαδικασίας», όπως επισημαίνεται ιδίως στην επιστολή για την οποία έγινε λόγος ανωτέρω, υπό την τρίτη παύλα·
  - παρά την έκδοση της διατάξεως της 12ης Ιανουαρίου 2011, με την οποία κρίθηκε ότι η δραστηριότητα της CMD έπρεπε να παύσει και οι εγκαταστάσεις της να κλείσουν, η Euskomenaje εξακολουθεί να παράγει προϊόντα οικοκυρικής στις εγκαταστάσεις της CMD, χρησιμοποιώντας τα ακίνητά της, τον εξοπλισμό της και τη βιομηχανική της ιδιοκτησία, όπως προκύπτει από το αίτημα

που η Αυτόνομη Κοινότητα της Χώρας των Βάσκων υπέβαλε στις 3 Μαρτίου 2011 ενώπιον του Juzgado de lo Mercantil nº 2 de Bilbao, ζητώντας ακριβώς να τεθεί τέρμα στη δραστηριότητα την οποία εξακολουθούσε να ασκεί η Euskomenaje στις εγκαταστάσεις της CMD.

- 112 Λαμβανομένων υπόψη των ως άνω στοιχείων της δικογραφίας που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα το οποίο συνδέεται με τη χορήγηση των παράνομων ενισχύσεων εξακολουθεί να υφίσταται, οπότε η εν τω μεταξύ πραγματοποιηθείσα εγγραφή στον πίνακα κατατάξεως των απαιτήσεων σχετικά με την επιστροφή των επίμαχων παράνομων ενισχύσεων δεν αρκεί προς συμμόρφωση με την απόφαση 91/1 και με την προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας.
- 113 Κατόπιν τούτου, διαπιστώνεται ότι η παράβαση που προσάπτεται στο Βασίλειο της Ισπανίας συνεχιζόταν κατά τον χρόνο εξετάσεως των πραγματικών περιστατικών της υπό κρίση υποθέσεως από το Δικαστήριο.
- 114 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η καταδίκη της Ιταλικής Δημοκρατίας στην καταβολή χρηματικής ποινής συνιστά ένα πρόσφορο, οικονομικής φύσεως μέσο ώστε το κράτος μέλος αυτό να λάβει τα αναγκαία μέτρα για να θέσει τέρμα στη διαπιστωθείσα παράβαση και να εξασφαλίσει την πλήρη εκτέλεση τόσο της αποφάσεως 91/1 όσο και της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας.
- γ) Επί του ύψους της χρηματικής ποινής
- i) Εισαγωγικές παρατηρήσεις
- 115 Υπενθυμίζεται ότι στο Δικαστήριο απόκειται να εκτιμά σε κάθε υπόθεση, ενόψει των συγκεκριμένων περιστάσεών της, ποιες χρηματικές κυρώσεις θα επιβάλει (βλ. προαναφερθείσα απόφαση της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 86, και απόφαση της 14ης Μαρτίου 2006, C-177/04, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2006, σ. I-2461, σκέψη 58).
- 116 Οι προτάσεις της Επιτροπής δεν δεσμεύουν επομένως το Δικαστήριο και αποτελούν απλώς μια χρήσιμη βάση αναφοράς. Ομοίως, τυχόν κατευθυντήριες γραμμές όπως οι περιεχόμενες στις ανακοινώσεις της Επιτροπής δεν δεσμεύουν το Δικαστήριο, αλλά συμβάλλουν στην εξασφάλιση της διαφάνειας, της προβλεψιμότητας και της ασφάλειας δικαίου κατά τη δράση του θεσμικού αυτού οργάνου (βλ. απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2008, C-70/06, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, Συλλογή 2008, σ. I-1, σκέψη 34, και προαναφερθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 112).
- 117 Όσον αφορά την επιβολή χρηματικής ποινής, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η κύρωση αυτή πρέπει να είναι ανάλογη προς τον βαθμό πιέσεως που απαιτείται ώστε το κράτος μέλος το οποίο δεν συμμορφώθηκε προς την υποχρέωσή του να εκτελέσει την απόφαση περί διαπιστώσεως της παραβάσεως και να μεταβάλει τη συμπεριφορά του, θέτοντας τέρμα στην προσαπτόμενη παράβαση (βλ. προαναφερθείσα απόφαση της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 91).
- 118 Απόκειται επίσης στο Δικαστήριο, κατά την άσκηση της εξουσίας του εκτιμήσεως στον τομέα αυτό, να καθορίζει το ύψος της χρηματικής ποινής κατά τρόπον ώστε να είναι, αφενός μεν, προσαρμοσμένο στις περιστάσεις, αφετέρου δε, ανάλογο τόσο προς τη διαπιστωθείσα παράβαση όσο και προς την ικανότητα πληρωμής του οικείου κράτους μέλους (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 103, και της 14ης Μαρτίου 2006, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 61).

119 Συνεπώς, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως που πραγματοποιεί το Δικαστήριο, τα βασικά κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για να εξασφαλίζεται ο χαρακτήρας της χρηματικής ποινής ως μέτρου εξαναγκασμού, με σκοπό την ομοιομορφία και αποτελεσματική εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, είναι καταρχήν η διάρκεια της παραβάσεως, η σοβαρότητά της και η ικανότητα πληρωμής του οικείου κράτους μέλους. Για την εφαρμογή των κριτηρίων αυτών, το Δικαστήριο καλείται να συνεκτιμά ιδίως τις συνέπειες που έχει η παράλειψη εκτελέσεως τόσο επί του δημοσίου συμφέροντος όσο και επί των συμφερόντων των ιδιωτών, καθώς και τον βαθμό του επειγόντος σε σχέση με την ανάγκη να παρακινηθεί το οικείο κράτος μέλος σε συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις του (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 104, της 14ης Μαρτίου 2006, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 62, και Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, σκέψη 39).

ii) Επί της διάρκειας της παραβάσεως

120 Η διάρκεια της παραβάσεως πρέπει να υπολογίζεται με βάση τον χρόνο κατά τον οποίο το Δικαστήριο εξετάζει τα πραγματικά περιστατικά, και όχι τον χρόνο ασκήσεως της προσφυγής της Επιτροπής (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις της 14ης Μαρτίου 2006, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 71, και Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, σκέψη 45).

121 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεδομένου ότι το Βασίλειο της Ισπανίας δεν μπόρεσε να αποδείξει ότι έχει, στην πράξη, τερματιστεί η παράβαση της υποχρεώσεώς του να εκτελέσει πλήρως την προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η παράβαση αυτή συνεχίζεται για δέκα και πλέον έτη, ήτοι για εξαιρετικά μεγάλο χρονικό διάστημα.

122 Πρέπει επιπλέον να υπογραμμιστεί ότι, από την έκδοση της αποφάσεως 91/1 της Επιτροπής έως τον χρόνο εξετάσεως των πραγματικών περιστατικών από το Δικαστήριο στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, έχουν παρέλθει 22 και πλέον έτη.

123 Η εξακολούθηση της παραβάσεως καθ' όλο αυτό το διάστημα είναι κατά μείζονα λόγο επιλήψιμη στην προκειμένη περίπτωση, δεδομένου ότι οι αποδέκτες των ενισχύσεων που κρίθηκαν παράνομες και ασύμβατες προς την κοινή αγορά με την απόφαση 91/1 δεν ήσαν πολλοί, ότι κατονομάζονταν συγκεκριμένα τόσο με την ως άνω απόφαση όσο και με την προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας και ότι τα προς ανάκτηση ποσά προσδιορίζονταν επακριβώς στην απόφαση της Επιτροπής. Ως εκ τούτου, δεν θα έπρεπε κανονικά να αντιμετωπιστούν σοβαρές δυσκολίες κατά την εκτέλεση της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας.

124 Ούτε η μέση διάρκεια μιας πτωχευτικής διαδικασίας, την οποία επικαλείται το Βασίλειο της Ισπανίας προκειμένου να εξηγήσει την καθυστέρηση στην εκτέλεση της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας, μπορεί να δικαιολογήσει την καθυστέρηση αυτή, λαμβανομένου ιδίως υπόψη ότι το εν λόγω κράτος μέλος ανέλαβε, στην πραγματικότητα, πρωτοβουλίες για να θέσει τέρμα στην παράβαση λίγο μόλις χρόνο προτού η Επιτροπή ασκήσει την υπό κρίση προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου και μάλιστα, σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και μετά την ημερομηνία ασκήσεως της προσφυγής, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 22 έως 30 της παρούσας αποφάσεως.

iii) Επί της σοβαρότητας της παραβάσεως

125 Ως προς τη σοβαρότητα της παραβάσεως, υπενθυμίζεται ότι οι διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ οι οποίες αφορούν τις κρατικές ενισχύσεις είναι θεμελιώδους σημασίας (προαναφερθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 118).

126 Συγκεκριμένα, οι κανόνες στους οποίους στηρίζονται τόσο η απόφαση 91/1 όσο και η προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας συνιστούν έκφραση του σκοπού της εγκαθιδρύσεως της εσωτερικής αγοράς, δηλαδή μίας από τις ουσιώδεις αποστολές που ανατίθενται στην Ένωση τόσο με το άρθρο 3, παράγραφος 3, ΣΕΕ όσο και με το πρωτόκολλο αριθ. 27 σχετικά με την εσωτερική αγορά και τον

ανταγωνισμό, το οποίο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 51 ΣΕΕ, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των Συνθηκών και ορίζει ότι η εσωτερική αγορά περιλαμβάνει σύστημα που εξασφαλίζει ότι δεν στρεβλώνεται ο ανταγωνισμός (βλ. προαναφερθείσα απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2011, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 60).

127 Η σπουδαιότητα των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης που δεν τηρήθηκαν εν προκειμένω έγκειται ιδίως στο γεγονός ότι, με την επιστροφή των ενισχύσεων οι οποίες κρίθηκαν παράνομες και ασύμβατες προς την κοινή αγορά, εξαλείφεται η στρέβλωση του ανταγωνισμού που οφειλόταν στο απορρέον από τη χορήγησή τους ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και ότι, με την επιστροφή τους, ο αποδέκτης τους χάνει το πλεονέκτημα το οποίο διέθετε έναντι των ανταγωνιστών του στην αγορά (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προαναφερθείσες αποφάσεις της 4ης Απριλίου 1995, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 22, και Γερμανία κατά Επιτροπής, σκέψη 75).

128 Όσον αφορά την παράβαση που διαπιστώνεται με την παρούσα απόφαση, επισημαίνεται ότι η προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας εκτελέστηκε ως προς τρεις από τους τέσσερις αποδέκτες των παράνομων ενισχύσεων στις οποίες αναφέρεται η απόφαση 91/1. Επιπλέον δεν αμφισβητείται ότι οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στην Indosa αντιστοιχούν μόλις στο ένα πέμπτο περίπου του συνόλου των ενισχύσεων οι οποίες αποτέλεσαν το αντικείμενο τόσο της ως άνω αποφάσεως όσο και της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας.

129 Επιβάλλεται μολτατά η διαπίστωση ότι, μέχρι σήμερα, κανένα τμήμα των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν στην Indosa δεν έχει ανακτηθεί.

130 Πέραν τούτου, μολονότι το Βασίλειο της Ισπανίας ανέλαβε όλως προσφάτως μια σειρά πρωτοβουλιών οι οποίες μαρτυρούν τη σοβαρή του βούληση να θέσει τέρμα στην παράβαση, δεν αμφισβητείται ότι οι σχετικές ενέργειες έγιναν λίγο μόλις χρόνο προτού η Επιτροπή ασκήσει την υπό κρίση προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου και μάλιστα, σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και μετά την ημερομηνία ασκήσεως της προσφυγής. Επομένως το εν λόγω κράτος επί μακρόν δεν επέδειξε τη δέουσα επιμέλεια.

iv) Επί της ικανότητας πληρωμής του Βασιλείου της Ισπανίας

131 Όσον αφορά την ικανότητα πληρωμής του Βασιλείου της Ισπανίας, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι πλέον πρόσφατες εξελίξεις σε σχέση με τον πληθωρισμό και το ΑΕγχΠ του εν λόγω κράτους μέλους, δηλαδή η κατάσταση ως έχει κατά τον χρόνο εξετάσεως των πραγματικών περιστατικών από το Δικαστήριο.

132 Συναφώς δεν πρέπει να γίνει δεκτό το επιχείρημα του Βασιλείου της Ισπανίας ότι κρίσιμη είναι εν προκειμένω η ικανότητα πληρωμής της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων, και όχι του κράτους μέλους αυτού καθ' εαυτόν. Ως προς το ζήτημα αυτό αρκεί να υπομνησθεί ότι το γεγονός ότι ένα κράτος μέλος έχει αναθέσει στις περιφέρειές του τη μέριμνα για την ανάκτηση μιας παράνομης και ασύμβατης προς την κοινή αγορά ενισχύσεως ουδεμία επίπτωση έχει επί της εφαρμογής του άρθρου 260 ΣΛΕΕ. Πράγματι, μολονότι κάθε κράτος μέλος είναι ελεύθερο να κατανέμει κατά την κρίση του τις αρμοδιότητες μεταξύ της κεντρικής κυβερνήσεως και των περιφερειακών αρχών σε εθνικό επίπεδο, εντούτοις βάσει του ίδιου αυτού άρθρου παραμένει το ίδιο και μόνον υπεύθυνο, έναντι της Ένωσης, για την τήρηση των υποχρεώσεών του οι οποίες απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης (βλ. σε σχέση με το άρθρο 226 ΕΚ, απόφαση της 10ης Ιουνίου 2004, C-87/02, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 2004, σ. I-5975, σκέψη 38).

v) Επί του χρονοδιαγράμματος καταβολής της χρηματικής ποινής

133 Ως προς το χρονοδιάγραμμα καταβολής της χρηματικής ποινής, πρέπει να επιβληθεί στο καθού κράτος μέλος χρηματική ποινή επί ημερήσιας βάσεως.

134 Συναφώς, το αίτημα του Βασιλείου της Ισπανίας να επιβληθεί η χρηματική ποινή επί τριμηνιαίας βάσεως δεν πρέπει να γίνει δεκτό, λαμβανομένων υπόψη, αφενός, της εξαιρετικά μακράς διάρκειας της διαπιστωθείσας παραβάσεως και, αφετέρου, της άμεσης ανάγκης να τεθεί επείγοντως τέρμα στην παράβαση αυτή.

vi) Συμπέρασμα

135 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, το Δικαστήριο εκτιμά ότι ενδείκνυται εν προκειμένω η επιβολή χρηματικής ποινής ύψους 50 000 ευρώ ανά ημέρα.

136 Λαμβανομένων υπόψη όλων αυτών των στοιχείων, το Βασίλειο της Ισπανίας πρέπει να υποχρεωθεί να καταβάλει στην Επιτροπή, στον λογαριασμό «Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης», χρηματική ποινή ύψους 50 000 ευρώ για κάθε μέρα καθυστερήσεως κατά την εφαρμογή των αναγκαίων μέτρων για τη συμμόρφωσή του προς την προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπής κατά Ισπανίας, από την ημερομηνία δημοσιεύσεως της παρούσας αποφάσεως και μέχρι την εκτέλεση της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπής κατά Ισπανίας.

B– Επί του κατ' αποκοπή ποσού

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

137 Η Επιτροπή προτείνει να εφαρμοστεί για τον υπολογισμό του κατ' αποκοπή ποσού η μέθοδος που συνίσταται στον πολλαπλασιασμό του βασικού ποσού των 210 ευρώ ανά ημέρα, αρχικώς, με έναν συντελεστή σοβαρότητας και με τον «συντελεστή n», των οποίων οι τιμές συμπίπτουν με τις προτεινόμενες για τον υπολογισμό της χρηματικής ποινής (5 και 13,66 αντίστοιχα), και, εν συνεχεία, με τον αριθμό των ημερών που αντιστοιχούν στο χρονικό διάστημα κατά το οποίο εξακολούθησε να υφίσταται η παράβαση. Έτσι θα πρέπει να καταβληθεί, ως κατ' αποκοπή ποσό, το γινόμενο του ποσού των 14 343 ευρώ επί τον αριθμό των ημερών που θα έχουν παρέλθει από την ημερομηνία δημοσιεύσεως της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπής κατά Ισπανίας μέχρι την εκτέλεση από το κράτος μέλος των υποχρεώσεών του ή, σε περίπτωση μη εκτελέσεώς τους, μέχρι την ημερομηνία δημοσιεύσεως της παρούσας αποφάσεως.

138 Το Βασίλειο της Ισπανίας προτείνει, στηριζόμενο στα ίδια επιχειρήματα που προέβαλε σε σχέση με τη χρηματική ποινή, να διαιρεθεί το βασικό ποσό διά του τέσσερα, προκειμένου να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπής κατά Ισπανίας εκτελέστηκε ως προς τρεις από τους τέσσερις αποδέκτες των επίμαχων παράνομων ενισχύσεων και, ακολούθως, να πολλαπλασιαστεί επί 6,24 %, προκειμένου να ληφθεί υπόψη το ποσοστό του ισπανικού ΑΕγχΠ το οποίο αντιπροσωπεύει η Χώρα των Βάσκων. Κατ' αυτόν τον τρόπο προκύπτει βασικό ποσό 3,28 ευρώ. Εν συνεχεία θα πρέπει να εφαρμοστούν ο ίδιος συντελεστής σοβαρότητας και ο ίδιος συντελεστής «n» που προτάθηκαν για τον υπολογισμό της χρηματικής ποινής. Κατόπιν τούτου, το κατ' αποκοπή ποσό θα ισούται με το γινόμενο του ποσού των 44,80 ευρώ επί τον αριθμό των ημερών που αντιστοιχούν στο χρονικό διάστημα κατά το οποίο εξακολούθησε να υφίσταται η παράβαση.

139 Το Βασίλειο της Ισπανίας ζητεί επίσης να αφαιρεθεί, στο πλαίσιο του υπολογισμού του κατ' αποκοπή ποσού, από τον αριθμό των ημερών αυτών το χρονικό διάστημα μεταξύ της ημερομηνίας προβολής της ενστάσεως απαραδέκτου στην υπό κρίση υπόθεση και της ημερομηνίας κατά την οποία το Δικαστήριο θα αποφανθεί επί της εν λόγω ενστάσεως.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 140 Υπενθυμίζεται εισαγωγικώς ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο, κατά την άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτει στον συγκεκριμένο τομέα, να επιβάλλει σωρευτικώς χρηματική ποινή και κατ' αποκοπή ποσό (προαναφερθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 143).
- 141 Η ενδεχόμενη επιβολή υποχρεώσεως καταβολής κατ' αποκοπή ποσού πρέπει, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, να αποφασίζεται βάσει του συνόλου των κρίσιμων στοιχείων που συνδέονται τόσο με τα χαρακτηριστικά της διαπιστωθείσας παραβάσεως όσο και με τη συμπεριφορά του κράτους μέλους το οποίο αφορά η διαδικασία που κινήθηκε δυνάμει του άρθρου 260 ΣΛΕΕ. Συναφώς, η εν λόγω διάταξη παρέχει στο Δικαστήριο ευρεία εξουσία εκτιμήσεως στο πλαίσιο της εξετάσεως του ζητήματος αν πρέπει να επιβάλει την κύρωση αυτή ή όχι (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προαναφερθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 144).
- 142 Στην προκειμένη υπόθεση το σύνολο των νομικών και πραγματικών στοιχείων που συνδέονται με τη διαπιστωθείσα παράβαση συντείνει στο συμπέρασμα ότι για την αποτελεσματική πρόληψη ανάλογων μελλοντικών παραβάσεων των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης μπορεί να απαιτείται η λήψη ενός αποτρεπτικού μέτρου, όπως είναι η επιβολή της κυρώσεως του κατ' αποκοπή ποσού.
- 143 Υπό τις συνθήκες αυτές απόκειται στο Δικαστήριο, στο πλαίσιο της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτει, να καθορίσει το ύψος του κατ' αποκοπή ποσού ώστε αυτό να είναι, αφενός, προσαρμοσμένο στις περιστάσεις και, αφετέρου, ανάλογο προς τη διαπιστωθείσα παράβαση, καθώς και προς την ικανότητα πληρωμής του οικείου κράτους μέλους (προαναφερθείσα απόφαση της 7ης Ιουλίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 146).
- 144 Μεταξύ των κρίσιμων παραγόντων που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο αυτό, καταλέγονται στοιχεία όπως το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η προσαπτόμενη παράβαση εξακολούθησε να υφίσταται μετά την απόφαση περί διαπιστώσεώς της, καθώς και η σοβαρότητα της εν λόγω παραβάσεως (βλ. προαναφερθείσα απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2011, Επιτροπή κατά Ιταλία, σκέψη 94).
- 145 Οι περιστάσεις που πρέπει να ληφθούν υπόψη περιγράφονται ιδίως στις σκέψεις 119 έως 129 της παρούσας αποφάσεως, οι οποίες αφορούν τη διάρκεια και τη σοβαρότητα της παραβάσεως. Διαπιστώθηκε συγκεκριμένα, αφενός, ότι η παράβαση συνεχίστηκε για δέκα και πλέον έτη από την ημερομηνία δημοσιεύσεως της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας, καθώς και για 22 και πλέον έτη από την έκδοση της αποφάσεως 91/1, και, αφετέρου, ότι κανονικά δεν θα έπρεπε να αντιμετωπιστούν σοβαρές δυσκολίες κατά την εκτέλεση της ως άνω αποφάσεως του Δικαστηρίου, δεδομένου ότι οι αποδέκτες των ενισχύσεων που κρίθηκαν παράνομες και ασύμβατες προς την κοινή αγορά δεν ήσαν πολλοί, ότι κατονομάζονταν συγκεκριμένα και ότι τα προς ανάκτηση ποσά προσδιορίζονταν επακριβώς στην απόφαση της Επιτροπής.
- 146 Ως προς το αίτημα του Βασιλείου της Ισπανίας, για το οποίο έγινε λόγος στη σκέψη 138 της παρούσας αποφάσεως, αυτό δεν πρέπει να γίνει δεκτό εφόσον η εξέταση από το Δικαστήριο της ενστάσεως απαραδέκτου που προέβαλε το εν λόγω κράτος μέλος στην υπό κρίση υπόθεση ουδεμία σχέση έχει με τη διάρκεια της προσαπτόμενης παραβάσεως.
- 147 Κατόπιν των προεκτεθέντων στοιχείων, το Δικαστήριο ορίζει, κατά δίκαιη εκτίμηση των περιστάσεων της συγκεκριμένης υποθέσεως, σε 20 εκατομμύρια ευρώ το κατ' αποκοπή ποσό το οποίο θα πρέπει να καταβληθεί από το Βασίλειο της Ισπανίας.
- 148 Κατά συνέπεια, το Βασίλειο της Ισπανίας πρέπει να υποχρεωθεί να καταβάλει στην Επιτροπή, στον λογαριασμό «Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης», το κατ' αποκοπή ποσό των 20 εκατομμυρίων ευρώ.

VIII – Επί των δικαστικών εξόδων

¹⁴⁹ Κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι το Βασίλειο της Ισπανίας ηττήθηκε και η Επιτροπή είχε προβάλει σχετικό αίτημα, το εν λόγω κράτος μέλος πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα. Στο μέτρο που το άρθρο 140, παράγραφος 1, του ίδιου αυτού κανονισμού ορίζει ότι τα κράτη μέλη που παρεμβαίνουν στη δίκη φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα, η Τσεχική Δημοκρατία πρέπει να φέρει τα δικαστικά της έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφασίζει:

- 1) Το Βασίλειο της Ισπανίας, μη έχοντας λάβει εντός της προθεσμίας που του τάχθηκε με το συμπληρωματικό έγγραφο οχλήσεως, το οποίο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε στις 18 Μαρτίου 2010 κατ' εφαρμογήν του άρθρου 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, όλα τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 2ας Ιουλίου 2002, C-499/99, Επιτροπή κατά Ισπανίας, ιδίως όσον αφορά την ανάκτηση από την Industrias Domésticas SA των ενισχύσεων οι οποίες, κατά την απόφαση 91/1/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 20ής Δεκεμβρίου 1989, σχετικά με τις ενισχύσεις που η κεντρική κυβέρνηση και ορισμένες αυτόνομες κυβερνήσεις της Ισπανίας έχουν χορηγήσει στη Magefesa, παραγωγό οικιακών ειδών ανοξειδώτου χάλυβα και μικρών ηλεκτρικών συσκευών, κρίθηκαν παράνομες και ασύμβατες προς την κοινή αγορά, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την παράγραφο 1 του ίδιου αυτού άρθρου.
- 2) Καταδικάζει το Βασίλειο της Ισπανίας να καταβάλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στον λογαριασμό «Ιδιοί πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης», χρηματική ποινή ύψους 50 000 ευρώ για κάθε μέρα καθυστέρησης κατά την εφαρμογή των αναγκαίων μέτρων για τη συμμόρφωσή του προς την προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας, από την ημερομηνία δημοσίευσής της παρούσας αποφάσεως και μέχρι την εκτέλεση της προαναφερθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας.
- 3) Καταδικάζει το Βασίλειο της Ισπανίας να καταβάλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στον λογαριασμό «Ιδιοί πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης», το κατ' αποκοπή ποσό των 20 εκατομμυρίων ευρώ.
- 4) Καταδικάζει το Βασίλειο της Ισπανίας στα δικαστικά έξοδα.
- 5) Η Τσεχική Δημοκρατία φέρει τα δικαστικά έξοδά της.

(υπογραφές)